

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za klasičnu filologiju

Maksimijanova prva elegija

diplomski rad

kandidat: Ivana Kalaica

mentor: dr. sc. Vlado Rezar

Zagreb

2014

Sadržaj

Uvod.....	2
Rimska ljubavna elegija.....	3
Maksimijan.....	7
Maksimijanova prva elegija.....	10
Maksimijanov stil u elegiji.....	15
▪ Ovidijevski početak stiha.....	17
▪ Ovidijevski završetak stiha.....	17
▪ Ovidijevske sintagme i misli.....	18
Maksimijanove poslovice.....	18
Maksimijan u nastavi.....	23
Zaključak.....	24
Literatura.....	25

Uvod

Predmet ovog rada bit će Maksimijanova prva elegija i probat ćemo odrediti što joj je zajedničko s drugim rimskim ljubavnim elegijama kao i ono što je svakako drugačije. Prije nego što se u potpunosti posvetimo književnoj analizi, predstaviti ćemo ukratko žanr rimske ljubavne elegije i navesti njegove temeljne odrednice kako bismo ih usporedili s karakteristikama ove elegije, te utvrdili podudaranja i razlike između njih. Budući da je pojava ovog žanra u rimskoj književnosti zanimljiva iz više razloga, objasniti ćemo što je dovelo do njegova nastanka. Zatim ćemo ukratko predstaviti autora i njegov opus i reći ćemo nešto o pokušajima datacije elegija budući da se cijeli Maksimijanov opus dugo pripisivalo prvom rimskom ljubavnom elegičaru Korneliju Galu od čijeg je čitavog opusa sačuvan samo jedan stih.

U književnoj analizi elegije usredotočiti ćemo se na motive koji upućuju na to da je Maksimijan čitao rimske autore i bio duboko pod njihovim utjecajem: motiv „nekada-sada“, motiv nepresušne fontane, motiv urne, motiv epitafa, motiv prolaznosti vremena, personificirani prikaz starosti kao starice i „arhitektonski motiv“¹. Zatim ćemo objasniti stalne motive rimske ljubavne elegije i vidjeti s kojima se od njih Maksimijan poigrava te koristi na svoj način: motiv okova, ljubavnog ropstva, braka i tradicionalnih vrijednosti (*pudicitia*, *castitas*, *duritia*). Na kraju ćemo navesti glavne odrednice Maksimijanova književnog stila i vidjeti koji je rimski ljubavni elegičar stilski najviše utjecao na ovu Maksimijanovu elegiju. U posebnom poglavlju navest ćemo sve poslovice koje smo pronašli u ovoj elegiji čija je upotreba svakako novina u rimskom elegijskom žanru.

¹ Richard Webster, *The Elegies of Maximianus*, str. 58- 89

Rimska ljubavna elegija

Rimska ljubavna elegija jedinstven je književni žanr i izvorno je rimski. Od grčke je elegije, koja je bila tužaljka (grč. *elegeia*), preuzela formu- elegijski distih, koji je bio temeljna odrednica grčke elegije. Grčka se elegija, za razliku od rimske, razvijala mnogo sporije i bila je sadržajno raznovrsnija. U širok spektar tema koje je obuhvaćala ulaze: rat, politika, užitak, bol, prijateljstvo. Elegijsko pjesništvo nije težilo tome da bude konkurencija epskom već da bude osobno, da otkrije nešto o svome autoru, primjerice njegovo iskustvo, filozofiju ili ukus.² U postklasičnom razdoblju favorizira se mitološki narativ, a zadržava se obilježje osobnog. Najpoznatiji predstavnici grčke elegije su Filet s Kosa i Kalimah koji su bili najveći uzori mlađoj generaciji rimskih ljubavnih elegičara.

Rimska ljubavna elegija je žanr koji je naglo planuo i vrlo brzo se ugasio. Možemo ga svesti na razdoblje od pojave prve knjige elegija Kornelija Gala oko 50. g. pr. n. e. pa do izdanja Ovidijeve knjige *Amores* oko 7. g. pr. n.e., što je svega pedeset godina trajanja.³ To je svakako vrlo kratko ako usporedimo trajanje ostalih žanrova, primjerice epa ili tragedije. Ljubavni elegičari bili su redom: Kornelije Gal, Tibul, Propercije i Ovidije. Zadnjim rimskim elegičarem smatramo ipak Maksimijana koji je vremenski dosta odvojen od prethodnih autora.⁴ Ipak ne možemo reći da je žanr postojan cijelo to vrijeme, nego radije da ga je Maksimijan oživio u punom sjaju. Velik utjecaj na rimsku ljubavnu elegiju svakako je ostavio Katul. On je bio prvi koji je kombinirao autobiografske i mitološke elemente.⁵ Osim toga, bio je prvi koji je zagovarao doživotnu ljubav što je bilo neobično s obzirom na to da se ljubav generalno smatralo mladenačkim hirom (*lusus*), a stariji muškarci su imali mnogo bitnijih stvari kojima su se morali posvetiti.⁶ Elegičari su preuzeli te motive i produbili ih.

Temeljna odrednica rimske ljubavne elegije je ljubav, ali ne bilo kakva. Ljubav koja je do te mjere nesretna i mučna da postaje nepodnošljiva i prelazi granice realnog. Ona je prije svega patnja i nezadovoljstvo. Ona je bolest za koju autor, zaljubljeni subjekt, traži lijek (*remedia amoris*). No autor samo naoko traži lijek i izlječenje, on zapravo mora patiti jer bez te patnje nema elegije.⁷ Nesretna ljubav ne susreće se prvi put u ljubavnoj elegiji. Susreli smo je već i u

² Paul Allen Miller, *Latin Erotic Elegy, An anthology and reader*; Georg Luck, *Introduction to the Latin Love elegy*, str. 308.

³ Paul Allen Miller, *Latin Erotic Elegy, An anthology and reader*, Routledge, 2002, str. 4

⁴ Raby, F. J. E., *A history of the Secular Latin Poetry in Middle Ages, Vol. 1*, Oxford, 1934., str. 125

⁵ Paul Allen Miller, *Latin Erotic elegy*, str. 4

⁶ R.O.A.M Lyne, *The life of love, Latin Erotic Elegy*, str. 348

⁷ Gian Biagio Conte, *Genres and readers, The John Hopkins university, Press, 1994*, str. 40

epigramu, međutim on je mnogo kraći čime je i ljubavna patnja smanjena. Zatim, u rimskoj komediji između mladića (*iuvenis*) i bludnice (*meretrix*), no komedija je obvezno imala sretan završetak i mudri rob (*servus*) je bio taj koji je izvodio mladića na pravi put i uklanjao napetost. U ljubavnoj elegiji po prvi put se ljubav tretira kao ozbiljan materijal. Elegičarima je ljubav *negotium* i oni sustavno odbacuju konvencionalni život u čijem su središtu bili politika, rat i vojna služba.⁸ Ljubavna elegija fokusira se potpuno na privatni život, dok je do sada u središtu uglavnom bio javni. Ljubavni elegičari odcijepili su se od ostatka svijeta i zatvorili u svoju ljubav te sve promatraju kroz tu prizmu.⁹ Svjesni su svoje nepovoljne pozicije jer su ismijavani. Njihov se posao smatra dokolicom (*otium*) tako da se i sami šale na svoj račun i nazivaju se nevaljalima (*nequitia*), a svoju poeziju nazivaju igrom (*lusus*).¹⁰ Budući da se samovoljno degradiraju, gotovo svi unutar svojih elegija naglašavaju svoje plemenito podrijetlo i tvrde da je ljubav njihov osobni odabir. Izravno ne kritiziraju rat, prestiž i politička natjecanja, ali naglašavaju da im je vlastita pozicija mnogo draža. Svakako je riječ o suptilnoj kritici.

Još jedna bitna odrednica ljubavne elegije je osobni glas, to prvo lice pripovjedača koji je kontradiktoran i Paul Allen Miller ga naziva šizofrenim.¹¹ Zašto? Zato jer je vidljivo rascjepljen- poznaje racionalnost, međutim isključuje ju iz svog života i prepušta je drugima. (*Divitias alius fulvo sibi congerat auro... Me mea paupertas vita traducat inertii*, Tibul, Carmina, 1,1, 5) Gian Biagio Conte¹² i Paul Allen Miller¹³ tvrde da sve ovo upućuje na krizu i da je rimska ljubavna elegija najbolji pokazatelj izvjesne krize u rimskom društvu toga razdoblja.

Elegičari se javljaju u prvom stoljeću pr. n.e. koje je prijelazno i krizno razdoblje u rimskoj povijesti. Rimska republika je pred raspadom, a carstvo je na pomolu. Raspadanje republike sa sobom nosi i raspadanje starih vrijednosti, a carstvo donosi nove. Prijelazno razdoblje možda označava vrijeme izgubljenosti u kojemu je sve moguće. Upravo to razdoblje omogućilo je rađanje elegijskog subjekta. Već s dolaskom carstva stanje se mijenja i mjesta za ovakvu književnost više nema, što može objasniti nagli kraj ovog žanra. Naime, Ovidijeva *Ars Amatoria* navodno je jedan od razloga pjesnikovog egzila na Crno More već 9. g. n.e.

⁸ R.O.A.M. Lyne, *The life of love, Latin Erotic Elegy*, str. 348

⁹ Gian Biagio Conte, *Genres and readers*, str. 37

¹⁰ Paul Allen Miller, *Latin Erotic Elegy*; Georg Luck, *Introduction to the Latin Love Elegy*, str. 310

¹¹ Paul Allen Miller, *Subjecting verses, Latin love elegy and the emergence of the real*, 2004., str. 4, 29

¹² Gian Biagio Conte, *Genres and Readers*, str. 41

¹³ Paul Allen Miller, *Subjecting verses*, str. 26

Koji su to politički i društveni uvjeti koji su omogućili rađanje elegije? U vrijeme republike vlast je u rukama bogatijih i uglednih građana (oligarhija). Rim ratuje na različitim teritorijima, širi područje svoje vlasti i bogati se. To bogatstvo uglavnom ide ponovno u ruke bogatih građana i sve se više povećava razlika između bogatih građana i plebsa. Osim toga, s osvajanjima se povećava i broj robova koji dolaze u Rim. Sva uglednija domaćinstva imaju svoje robove koji su njihovo oruđe i s kojima mogu postupati kako žele. Vlasnici latifundija radije su uzimali njih da obavljaju poslove nego slobodnu radnu snagu koju trebaju platiti. Posljedica je ta da dosta stanovništva gubi posao. Postupanje prema robovima bilo je krajnje okrutno, a noću su čak bili okovani lancima (figura koju možemo prepoznati u ljubavnoj elegiji).¹⁴ Sve je to izazivalo velika nezadovoljstva što je rezultiralo ujedinjenjem bezemljaša i robova u robovskim ustancima koji su izbijali tijekom 2. st. pr.n.e. Vlast je bila nemilosrdna u njihovom gušenju. Idući bitan trenutak bili su pokušaji reformi koje su predlagali braća Grakho. Tiberijeva agrarna reforma iz 131. pr. n.e.¹⁵ trebala je ograničiti veličinu zemlje (*ager publicus*) koju je mogao imati pojedinac što je djelomično moglo riješiti nastalo nezadovoljstvo, no budući da to nije bilo u interesu bogatima na koje se taj zakon odnosio, Tiberije je na silu proglašen državnim neprijateljem (*hostis*). Novi problem stvorila je Marijeva profesionalizacija vojske. Uveo je plaćeničku vojsku koja više nije radila za republiku nego za određene vojskovođe i osiguravala pobjede u njihovo ime. Do tada su u vojsku mogli ići svi slobodni građani koji su imali svoju zemlju, a od sada to više ne vrijedi. Često se onamo kamo je bio poslan *miles* znalo cijelu obitelj preseliti sa zemlje.¹⁶ To je uništilo tradicionalnu ideologiju koja je vezala vojsku za republiku i stvorilo fragmentiranu vlast. Sve su više jačali građanski sukobi koji su prerasli u prave građanske ratove. Novonastala situacija nije se više mogla objasniti u okvirima starih vrijednosti. Prelazila je tradicionalne termine na kojima se zasnivala republika kao što su: *fides*, *pietas*, *amicitia* i *castitas*. Oni su gotovo potpuno izgubili na vrijednosti. Tradicionalne moralne vrijednosti počele su propadati. Dobar primjer je poimanje braka. Do prvog stoljeća pr. n.e. brak je imao vrijednost *foedus aeternum*, vječnog saveza između vjenčanih muškarca i žene. U prvom stoljeću pr. n.e. brak se unutar bogatog plemstva smatra kratkotrajnom zajednicom, a brojne ženidbe i rastave bile su učestala pojava. Žena je zakonski morala biti vjerna svome mužu kako bi osigurala da joj djeca budu legitimni nasljednici. To isto nije vrijedilo i za muškarca. On samo nije smio ulaziti u prostor drugog rimskog građanina što je podrazumijevalo da ne

¹⁴ Luigi Pareti, Stari svijet- od 500. god. pr. n. e. do nove ere, Naprijed, 1967, str. 214

¹⁵ Luigi Pareti, Stari svijet- od 500. pr. n. e. do nove ere, str. 216

¹⁶ Paul Allen Miller, Subjecting verses, str. 21

smije imati odnos s udanom ženom.¹⁷ Rim je bogat grad u koji je došlo mnogo grčkih kurtizana pa mnogi muškarci upravo s njima traže avanture. Gospođice iz cijjenjenih i bogatih obitelji postaju sve slobodnije (razuzdanije) i neovisnije. Tradicionalne vrijednosti i dalje su bile žive unutar nižih slojeva.

Rimski ljubavni elegičari u mnogočemu su se referirali na ove političke i društvene okolnosti. Opredjeljuju se za ulogu roba, ali roba ljubavi (*servus amoris*), a moramo naglasiti da su svi oni redom bili slobodni plemeniti rimski građani. Posve se isključuju iz javnog života, koji bi im eventualno mogao osigurati priznanje i slavu (*dignitas, gloria*), kako bi robovali svojoj *domini* (to je inače naziv za gospodaricu robova). Svojim robovanjem oni obavljaju vlastitu dužnost, to je njihova *militia* (*militia amoris*). Njihov *foedus aeternum* nije brak nego odnos s njihovom ljubavnicom. Budući da je u to vrijeme, oko 28. g. pr. n.e., August, pokušavajući organizirati moral kao i sve ostalo, želio nametnuti bračni zakon kojim će spasiti tradicionalne vrijednosti, možemo zamisliti koliko su elegijski postupci subverzivni.¹⁸ Elegijski pjesnici očito izgrađuju novi sustav značenja, odnosno koriste tradicionalne termine, koji su bili dio njihove svakodnevice, ali u novom značenju. *Amicitia* koju je Katul koristio da bi opisao svoj odnos s Lezbijom tradicionalno je označavala odnos iz uzajamne koristi, na neki način, politički savez između ljudi ili država.¹⁹ *Fides*, koja kod elegičara označava vjernost ljubavnika jedan drugome, u tradicionalnom smislu označava vjeru.

Rađanje ovakvog elegijskog subjekta koji se igra s ovim terminima i suptilno kritizira sustav koji ga je proizveo, omogućila je kriza koja se najviše može naslutiti u iskazima dvojbe koje možemo naći i kod samog Cicerona, a najviše od svega kod samih elegičara.²⁰ Ciceron u pismu Atiku iz 44. pr. n.e. govori da ne zna treba li napustiti politiku ili ne, dok elegičari sustavno odbacuju konvencionalni život i nude alternativni vrijednosni sustav. Paul Allen Miller tvrdi da republika nije propala slučajno, kao što se ni elegičari nisu slučajno pojavili.²¹ Promjene u domeni *Realnog* - povećano nasilje, korupcija, Suline proskripcije, građanski ratovi, profesionalizacija vojske, sve je to uzrokovalo rascjep između *Imaginarnog* i *Simboličkog* koji su doveli do rušenja sustava koji ih je proizveo - rimske republike.²² Tu je okolnost iskoristio August i nametnuo novi sustav koji je donio svoja pravila. Jedno od pravila je bilo kazniti svakoga tko kritizira postojeći sustav egzilom ili samoubojstvom. Na taj

¹⁷ Paul Allen Miller, *Latin Erotic Elegy*; Georg Luck, *Introduction to the Latin Love Elegy*, str. 311

¹⁸ Paul Allen Miller, *Subjecting verses*, str. 25

¹⁹ Paul Allen Miller, *Subjecting verses*, str. 27

²⁰ Paul Allen Miller, *Subjecting verses*, str. 12

²¹ Paul Allen Miller, *Subjecting verses*, str. 12, 19

²² Paul Allen Miller, *Subjecting verses*, str. 13

način je Ovidijev egzil na Crno More, u biti, simbol kraja rimske ljubavne elegije koju je posljednji puta u rimskoj povijesti oživio Maksimijan sa svojim elegijama.

Maksimijan

Maksimijana smatramo posljednjim rimskim elegičarem. Autor je šest elegija koje sveukupno imaju šesto osamdeset i šest stihova. Danas ga smatramo pjesnikom iz 6. stoljeća n.e. i premda za to postoje čvrsti dokazi, dugo je trebalo da se odredi točna datacija. Gotovo tri stoljeća njegove elegije bile su pripisivane posve drugom autoru. Pomponije Gauriko, devetnaestogodišnji talijanski „lovac na rukopise“, 1501. godine u Veneciji izdaje ove elegije pod naslovom „Cornelii Galli Fragmenta“. Postoje dvije teorije vezano za ovo; jedna je da se to dogodilo greškom, a druga je upravo suprotna, da se dogodilo ciljano. Richard Webster zagovaratelj je prve teorije, premda smatra da se opravdanje za drugu nalazi u samoj renesansi.²³ Tada je bilo mnogo „lovaca na rukopise“ koji su putem njih zapravo priželjkivali slavu. Nerijetko bi neuspješna traganja završavala krivotvorinama, a to je možda bio slučaj i s Pomponijem Gaurikom budući da postoji podatak da je prije venecijanskog izdanja izašlo još starije izdanje iz Utrechta, 1473. godine, koje nosi Maksimijanovo ime.²⁴ Postoji mnogo rukopisa s Maksimijanovim elegijama što svjedoči o njegovoj popularnosti u srednjem vijeku, no činjenica je da samo neki nose njegovo ime. Jedan od dva rukopisa iz British Museuma ima naslov *Incipiunt nugae Maximiani*. Zašto *nugae*, ne zna se, no na isti naslov aludira i srednjovjekovni pisac Alexander de Villa Dei u djelu *Doctrinale Puerorum*.²⁵ Nekoliko je rukopisa imalo na početku distih *atque aliquis, cui caeca foret bene nota voluptas / cantat, cantantem Maximianus amat*²⁶, no ne može se tvrditi da je Gauriko baš takav rukopis imao u rukama i početni distih namjerno izostavio. Možda je imao rukopis naslovljen s *Maximianus Gallus*, jer je moguće da su Maksimijana pomiješali s Maksimijanom gramatičarem iz dvanaestog stoljeća, a i sam je Aldo Manucije tvrdio da je vidio takav rukopis²⁷. Za teoriju koju je Gauriko iznio u uvodu svoga izdanja ipak postoje opravdanja: u drugoj elegiji spominje se Likorida, a on je smatrao da je riječ o onoj za koju Vergilije tvrdi da je Galova

²³Richard Webster, *The Elegies of Maximianus*, The Princeton press, 1900., str. 15
<https://archive.org/stream/elegiesmaximian01websgoog#page/n6/mode/2up> (14.5.2014.)

²⁴Robert Ellis, *On the elegies of Maximianus*, *The American Journal of Philology*, Vol.5, No. 1, (1884), str. 6
<http://www.jstor.org/stable/287418> (14.5.2014.)

²⁵Robert Ellis, *On the elegies of Maximianus*, str. 8

²⁶Robert Ellis, *On the elegies of Maximianus*, str. 5

²⁷Richard Webster, *The elegies of Maximianus*, str. 16

Citerida²⁸; autor u svojim elegijama navodi da je etruščanskog porijekla - *me...etruscae gentis alumnum* (Max., 5, 5), a tek kasnije se ispostavilo da to nikako nije mogao biti Kornelije Gal koji je iz Narbonske Galije; u petoj elegiji autor navodi da je bio prefekt u Konstantinopolu-*missus ad eoas legati munere partes*. S obzirom na to da je Maksimijanov jezik, u usporedbi s drugim pjesnicima šestog stoljeća, primjerice Venancijem Fortunatom, neusporedivo čišći, a metrika mnogo pravilnija²⁹, jezični aspekt je zanemaren. Uz to, trebalo se voditi računa i o tome da se Maksimijan u svojoj prvoj i posljednjoj elegiji žali na nevolje koje sa sobom donosi starost, o čemu je teško mogao pisati Kornelije Gal koji je izvršio samoubojstvo kao relativno mlad čovjek. Unatoč svemu tome, Maksimijanove elegije izlazile su pod Galovim imenom unutar različitih kodeksa zajedno uz Tibula i Propercija, redovito sve do 1786. godine, iako je pogrešku ispravio prvi već 1569. godine Theodore Poelman u Antverpenskom izdanju *Erotici*.³⁰

Pomoć prilikom konačne datacije svakako je bilo to što Maksimijan u svojim elegijama spominje Boetija čime je sa sigurnošću utvrđen *terminus a quo*. Osim toga, Webster u svojoj knjizi spominje prvi poznati rukopis iz 9. stoljeća, koji je bio dio antologije i koji je bio u dosta lošem stanju čime je potvrđeno da autor sigurno nije bio iz istog stoljeća. Samim time što je bio dio antologije znači da je bio popularan i čitan, a sve to ukazuje na najkasnije sredinu sedmog stoljeća. Webster u konačnici smatra da su elegije napisane između 524. i 650. godine n.e.³¹

Većinu toga što znamo o Maksimijanu, saznali smo upravo iz njegovih elegija. Ipak, sve ono što autor navodi u elegijama ne treba uzimati doslovno. Dok Robert Ellis smatra da nam Maksimijan u elegijama iznosi osobnu priču, Richard Webster tvrdi da elegije nisu autobiografske i da se aluzije ne smiju shvaćati doslovno. I Tibul je u svojim elegijama davao osobne informacije (*non ego divitias patrum fructusque requiro* (1,1,85), *me tenet ignotis aegrum Phaeacia terris* (1,3,3)), pa opet sve ono što pronalazimo u njegovom elegijama ipak ne čitamo autobiografski. Ni *puellae* nisu potvrđene kao stvarne osobe, nego su simboli autorova samovoljnog podčinjavanja. One su bile u službi samog elegijskog žanra, služile su kao opravdanje autorova književnog odabira.

²⁸ Publije Vergilije Maron, Ecloga decima

²⁹ Robert Ellis, On the elegies of Maximianus, str. 12

³⁰ Robert Ellis, On the elegies of Maximianus, str. 6

³¹ Richard Webster, The Elegies of Maximianus, str. 13

Maksimijan piše u 6. stoljeću naše ere koje je isto tako jedno krizno razdoblje. Rimom vladaju Ostrogoti, a napadi prijete sa svih strana. Možda je slučajnost, no sjetimo se krize u vrijeme kada pišu ljubavni elegičari. Ipak, u Maksimijanovim elegijama prevladava druga simbolika jer je njegovo vrijeme već duboko obilježeno kršćanstvom. Od četvrtog stoljeća s pojavom Prudencijeva *Peristephanona*, tekstovi o kršćanskim djevicama mučenicama postaju jako popularni.³² Oni su svakako pokazatelj određenog svjetonazora koji je nastao pod utjecajem kršćanske religije. Njihova funkcija bila je djevojkama ugraditi moralni svjetonazor koji se zasniva na pobožnosti i čistoći. Svakako je zanimljivo da je taj žanr obilovao erotičnim motivima, ali je isključivao svaku tjelesnost. Sva potencijalna i latentna seksualnost paradoksalno je bila usmjerena prema Kristu. Maksimijan se igra upravo tim motivom. Ljubavnicama elegičara (*puellae*) pridodaje karakteristike djevica mučenica³³ i time oživljava elegijsku tradiciju koja je ponovno jednako subverzivna kao i u Augustovo doba. Ako je Maksimijan nominalno i bio kršćanin³⁴, to svakako nije pokazao u svojim elegijama koje su prepune sarkazma, satire i opscenosti.³⁵ Joseph Szövérfy smatra da raspored elegija također nije slučajnost. Prva i šesta (zadnja) elegija imaju motiv starosti, druga i peta su invektive protiv razuzdanih žena kojima je u interesu samo užitak. Tu svakako možemo uočiti tipičan elegijski motiv *expulsus amator*. Treća i četvrta elegija su usmjerene na mladenačka iskustva.

Zašto je jedan toliko opscen, satiričan i sarkastičan autor bio školska literatura u srednjem vijeku? Joseph Szövérfy tome vidi dva razloga: Aquilina u trećoj elegiji predstavljena je kao djevica mučenica, a druga i peta elegija imaju jaku antifeminističku tendenciju koja je bila posebno popularna od 11. stoljeća nadalje. Ako uzmemo u obzir i da je jezik, u odnosu na druge autore toga doba, jako čist, možda je i to bilo već posve dovoljno. Poslovice koje je Maksimijan unio u svoje elegije također su novina u elegijskom žanru. Možda su i one još jedan od razloga zbog kojih su se Maksimijanove elegije našle unutar srednjovjekovnog književnog kanona. U kasnom jedanaestom stoljeću književni kanon sačinjavali su:³⁶ „Disticha Catonis“, Avijanove „Ezopske basne“, skraćena verzija *Ilijade* u latinskim heksametrima, Maksimijanove elegije, Vergilije, Lukan, Stacije, Horacijeve „Satire i epistule“, Perzije, Juvenal, Ovidije i Terencije. Dvojbeno je koliko su druge elegije, osim prve i zadnje, bile prikladne za obrazovanje dječaka u srednjem vijeku, no očigledno je da je

³²James Uden, *The elegiac puella as a Virgin Martyr*, Boston University, str. 5

³³Ibid., str. 3

³⁴Joseph Szövérfy, *Maximianus a satirist?*, *Harvard studies in Classical Philology*, Vol 72 (1968), str. 366

³⁵Joseph Szövérfy, *Maximianus a satirist?*

³⁶Winthrop Wetherbee, *From late Antiquity to the twelfth century*, *The Cambridge history of literary criticism, The Middle Ages*, vol. 2, str. 122

Maksimijan tada bio vrlo popularan. U jednom rukopisu nazivaju ga čak „sveti Maksimijan“.³⁷ Alexander de Villa Dei ovim se stihovima na početku svoga djela „Doctrinale“ žali na Maksimijanove elegije: *Iamque legent pueri pro nugis Maximiani / quae veteres sociis nolebant pandere suis*, smatrajući ih neprikladnima za školu. Smatra se da je Maksimijan bio utjecaj mnogim srednjovjekovnim autorima, a vjerojatno je utjecao i na Geoffreya Chaucera³⁸. Unutar jedne od Centerburyskih priča pod nazivom „*Pardoner's tale*“, dio u kojemu starac kuca štapom o zemlju i zaziva majku, uvelike podsjeća na dio prve Maksimijanove elegije od dvjesto dvadeset i prvog do dvjesto trideset i šestog stiha.³⁹

Maksimijanova prva elegija

Maksimijanova prva elegija svakako nije reprezentativan primjer tipične rimske ljubavne elegije. Osnovna karakteristika elegije osim elegijskog distiha je to što je ona prvenstveno tužaljka i dok je u grčkoj književnosti to tugovanje obuhvaćalo mnogo širi spektar, u rimskoj književnosti se svodilo prvenstveno na nesretnu ljubav, uz nešto rjeđe primjere tugovanja nad nesretnom sudbinom ili nad nečijom smrću. Tema naše elegije je neuobičajena usporedimo li je s većinom rimskih ljubavnih elegija, međutim ono što je još neobičnije je njezina kompozicija.

Prije svega, ovo nije ljubavna elegija i klasičnih motiva koje uz nju vežemo kao što su *puella, expulsus amator, ianitor, dura ianua, foedus aeternum, militia amoris, servitium amoris* itd., ovdje nema. Barem ne u onoj uobičajenoj ulozi u kojoj bismo to očekivali. Njezina struktura ipak nas je navela da je čitamo kao elegiju koja posjeduje elemente klasične strukture koji se nalaze u izmijenjenim okolnostima i u izmijenjenim odnosima.

Elegiju možemo podijeliti na dva velika dijela koja su međusobno suprotstavljena. Prvi dio obuhvaća prvih sto stihova i u njemu možemo pronaći nekoliko motiva kojima Maksimijan u drugom dijelu elegije suprotavlja upravo suprotne. Obraćanje starosti (*senectus*) kao *domini* mogli bismo smatrati lajtmotivom koji se proteže kroz čitavu elegiju. U njegovim obraćanjima starosti skriva se suptilna čežnja i ljutnja koja svakako podsjeća na elegičare očajne pred svojim *dominama*: *tu me sola tibi subdis, miseranda senectus* (Maks. 1,55).

³⁷ Joseph Szövérfy, Maximianus a satirist?, str. 366

³⁸ George Lyman Kittredge, Chaucer and Maximianus, The American Journal of Philology, Vol. 9, No. 1 (1888), str. 84-85

³⁹ Ibid;

Elegija počinje invokacijom starosti koju autor potiče da što prije skonča njegov život. Njegova hipotetička pitanja podsjećaju nas na pitanja koja *expulsus amator*, otjerani zaljubljeni pjesnik, upućuje svojoj *domini* iza zatvorenih vrata. (*Aemula quid cessas finem properare senectus?/cur et in hoc fesso corpore tarda venis?*(1,2)) Zatim slijedi detaljan opis protagonistove mladosti, koju smatra jedinim razdobljem koje je s pravom ugledno, za razliku od dječastva i od starosti (*exultat levitate puer, gravitate senectus/ inter utrumque manens stat iuvenile decus* (105, 106)). Cijeli opis mladosti podijeljen je na manje poddijelove, a svaki od njih gotovo uvijek završava poslovicom koja služi kao zaključak navedenog. Ovaj dio, dakle, počinje detaljnim opisom svih vrлина koje je protagonist imao, primjerice: *orator toto clarus in orbe fui / saepe poetarum mendacia dulcia finxi* (10,11), *nec minor his aderat sublimis gratia formae* (17), *nunc tragici cantus exuperare melos* (28), *vertice nudato ventos pluviasque ferebam* (35), *quamvis exiguo poteram requiescere somno* (39), *cedebant animo tristia cuncta meo* (52), *ergo his ornatum meritis provincia tota / optabat natis me sociare suis* (59, 60). Ove vrline suprostavljene su teškoćama koje su ga zadesile u starosti: *carmina nulla cano: cantandi summa voluptas / effugit et vocis gratia vera perit* (127, 128), *non fora sollicito, non blanda poemata fingo* (129), *ipsaque me species quondam dilecta reliquit* (131), *quondam ridentes oculi nunc fonte perenni / deplangunt poenas nocte dieque suas* (137, 138), *horrent me pueri , nequeo velut ante videri* (229), *ros laedit modicoque etiam corrumpimur imbre* (243), *ipsa etiam cunctis etiam gratissima, somnus / avolat et sera vix mihi nocte redit* (249, 250).

Da netko posjeduje istovremeno ovoliko mnogo vrлина svakako djeluje malo vjerojatno, posebice ako ćemo ih uz sve to pripisivati samom autoru i čitati njegovu elegiju kao osobnu ispovijest, kao što su mnogi radili s Tibulovim, Ovidijevim i Propercijevim elegijama, pokušavajući se opredijeliti jesu li *puellae* bile kurtizane ili udane žene koje su bile sklone preljubu. Malo je vjerojatno da će se ikada ustanoviti tko su one uistinu bile, ali ono što sigurno znamo je da su bile književna konvencija ljubavne elegije, a na kraju krajeva možda je to konačan odgovor. U tom smislu, možemo pokušati protumačiti ovo preuveličavanje isključivo iz književne perspektive. Pretjeranim naglašavanjem sretnog mladenačkog razdoblja pojačava se dojam nesreće koju je donijela starost. Samim time pokušava se opravdati početna želja za što ranijom smrću. Priželjkivati smrt svakako treba opravdati. Isto je činio i Ovidije unutar zbirke *Tristia*, koju piše s Crnog Mora kamo je bio protjeran u egzil. Žali se na svoju nesretnu sudbinu, opravdano, jer egzil označava gubitak građanskih prava, a time i identiteta, zbog čega on svoj život naziva živućom smrću. Primjerice: *Cum patriam*

amisi, tunc me periisse putato / et prior et gravior mors fuit illa mihi (Ovid. Trist. III, 3,54,55).⁴⁰ Maksimijan kroz cijelu elegiju na različite načine provlači upravo tu misao, primjerice: *me vero heu tantis defunctum in partibus olim / viuum Tartareas constat inire vias* (117,118), *sensibus expertem quis superesse putet? / en Lethea meam subeunt oblivia mentem* (122,123), *et videor formae mortuus esse meae* (132), *eripitur sine morte dies: caligine caeca / septum tartareo quis neget esse loco?* (149,150), *nil mihi cum superis: explevi munera vitae* (231), *quo postquam iacuit, misero quid funere differt?* (237), *quis sub vitali computet esse loco* (240), *morte mori melius, quam vitam ducere mortis* (265).

O smrti su, u odnosu na ljubavne nevolje, ljubavni elegičari pisali puno rjeđe. Ipak, neke motive koje su pritom koristili pronalazimo kod Maksimijana, čime je potvrđeno da je Maksimijan čitao rimske autore i bio jako dobro upoznat s njihovim opusom. Primjerice, motiv „nekada-sada“, u smislu prisjećanja nekadašnjih boljih dana u odnosu na sadašnje: *Quam bene Saturno vivebant rege / non acies, non ira fuit, non bella nec ense / nunc Iove sub domino caedes et vulnera semper* (Tib. I,35,47,49).⁴¹ Maksimijan cijelu elegiju gradi na usporedbi „nekada-sada“: *singula turpe seni quondam quaesita referre / et quod tunc decuit, iam modo crimen habet* (101,102), *intrepidus quaecumque forent ad utrasque ferbar / nunc quod longa mihi gravis est et inutile aetas / vivere cum nequeam, sit mihi posse mori* (51...111,112).

Motiv nepresušne fontane: *adice Maeoniden, a quo ceu fonte perenni / vatum Pieriis ora rigantur aquis* (Ov. Am. III. 9...25,26). Kod Maksimijana: *quondam ridentes oculi nunc fonte perenni / deplangunt poenas nocte dieque suas* (137,138).⁴²

Motiv urne: *vix manet e toto, parva quod urna capit!* (Ov. Am. III, 9,40), *ossa tamen facito parva referantur in urna* (Ov. Trist. III, 66). Kod Maksimijana: *fit magis et damnis tristiorurna suis* (170).

Motiv epitafa: *Hic iacet inmiti consumptus morte Tibullus / Messallam terra dum sequiturque mari* (Tib. I,3, 55,56), *grandibus in titulis marmore caede notis / hic ego qui iaceo tenerorum lusor amorum* (Ov. Trist. III, 3, 72,73). Kod Maksimijana nemamo ovako izravne motive epitafa, međutim Richard Webster u brojnim stihovima vidi aluzije na nadgobne natpise jer ga stilski podsjećaju na njih. Primjerice: *orator toto clarus in orbe fui* (10), *ergo his*

⁴⁰ Richard Webster, The Elegies of Maximianus, str. 86

⁴¹ Richard Webster, The Elegies of Maximianus, str. 76

⁴² Richard Webster, The Elegies of Maximianus, str. 76

ornatummeritis provincia tota / optabat natis me sociare suis (59, 60), *et redit ad nihilum quod fuit ante nihil* (222). Osim ovih stihova, Richard Webster smatra da su svi opisi od devetog do stotog stiha utemeljeni na natpisima s nadgrobnih spomenika.⁴³

Motiv prolaznosti vremena: *Tempore ruricolae patiens fit taurus aratri / tempore paret equus lentis animosus habenis / tempore Poenorum compescitur ira leonum / hoc rigidas silices, hoc adamantas terit* (Ovid. Trist. IV, 6, 1,3,5,14), *longa dies molli saxa peredit aqua* (Tib. I, 4,18). Kod Maksimijana pronalazimo identične motive: *deficiunt validi longaeuo tempore tauri / et quondam pulcher fit modo turpis equus / fracta diu rabidi compescitur ira leonis / lentaque persenium aspera tigris erit / ipsa etiam veniens consumit saxa vetustas* (269,270,271,272,273).⁴⁴

Motiv personificirane starosti koja se prikazuje u liku starice: *nec venit tardo curua senecta pede* (Tib. III,5,16), *iam veniet tacito curua senecta pede* (Ovid., Ars. Am., II,670). Kod Maksimijana starost je prikazana kao zavidna, jadna starica (*aemula...miseranda senectus*).

Dio elegije od pedeset i devetog pa do stotog stiha mogao bi nas, za razliku od ostatka elegije, podsjetiti na kompoziciju rimske ljubavne elegije u tom smislu što se Maksimijan na svoj način poigrava s uobičajenim motivima koje stalno pronalazimo u ovom žanru. *Servitium amoris* jedan je od stalnih motiva rimske ljubavne elegije kojim se pjesnik odriče statusa slobodnog rimskog građanina koji učestvuje u javnom i političkom životu, te preuzima ulogu ljubavnog roba. U šezdeset prvom stihu spominje se motiv „*resoluto collo*“ što je izravno suprostavljeno motivu podjarmljenosti ljubavnog roba (*servus amoris*) u rimskoj ljubavnoj elegiji koji dobrovoljno podnosi svoje ljubavne okove. Dok Tibul u prvoj elegiji prve knjige govori *me retinent vinctum formosae vincla puellae* (55), Maksimijan preokreće taj motiv u *nullaque coniugii vincula grata pati* (62). U idućem stihu, govoreći da je prolazio kroz Rim s tijelom na prodaju (*venali corpore*) možda aludira na ropstvo s kojim su se poigravali elegičari nazivajući se robovima ljubavi u vrijeme najvećih robovskih ustanaka u Rimu. Također, u potrazi za idealnom djevojkom naglašava da nijedna nije bila dovoljno dobra za njega jer je bio neporočan, ozbiljan i moralan (*pudicus, durus et casto pectore*). Ponovno se poigrava s klasičnim motivima te s epitetima koji su suprotni od onih koji su krasili domine ljubavnih elegičara. One nisu bile *castae* i *pudicae*, nisu marile za pristojnost i čednost nego

⁴³ Richard Webster, *The Elegies of Maximianus*, The Princeton Press, 1900, str. 62

⁴⁴ Richard Webster, *The Elegies of Maximianus*, str. 88

su bile nepopustljive i okrutne (*durae*).⁴⁵ U sedamdeset i šestom stihu spominje da je stalno bio sâm u krevetu (*viduo frigidus usque toro*) na što su se neprestano žalili ljubavni elegičari. Stalni motiv *foedus aeternum* kod elegičara označava ljubav rezerviranu za samo jednu ženu, no ne za njihovu zakonsku ženu već za njihovu *dominu*. Kod elegičara *foedus aeternum* ne označava brak već odnos s njihovom dominom. Maksimijan pak u elegiji predstavlja brak kao nešto sveto (*nullaque coniugio digna puella meo*). Možemo pretpostaviti da su uzrok toj promjeni drugačije društvene prilike 6. stoljeća u odnosu na one iz 1. st. pr. n.e. Što se tiče eksplicitnih tjelesnih i seksualnih opisa, njih u ovoj elegiji nema. Ipak, Maksimijan je iskoristio jedan kratak dio prisjećanja mladosti kao priliku da ubaci dosta „sirove“ slike veoma česte kod elegičara, primjerice: *cum media ludere forma, mollis lascivia*, zatim čitavi stihovi: *carnis ad officium carnea membra placent* (86), *sit quod in amplexu delectet stringere corpus* (87). Djevojke koje su se sviđale protagonistu izgledom se podudaraju s idealnom dominom. Crnih su očiju i plave kose: *aurea caesaries demissaque lactea cervix / nigra supercilia, frons libera, lumina nigra / urebant animum saepe notata meum* (93,95,96).⁴⁶ Crvenih su usta i rumena lica: *flammea dilexi modicumque tumentia labra* (97), *candida contempsisti nisi quae suffusa rubore* (89). Katul crne oči smatra idealom ljepote (*sine qua non*), a kod Ovidija primjerice možemo vidjeti ideal zlaćane kose: *nec tamen ater erat nec erat tamen aureus ille / sed, quamvis neuter, mixtus uterque color* (Ovid. Am, I,14,9). Kontrast crveno - bijelo je također čest motiv u rimskoj književnosti⁴⁷. Nalazimo ga kod Propercija i Ovidija, a ovdje ga koristi i Maksimijan. Primjerice: *lilia non domina sint magis alba mea / ut Maeotica nix nimio si certet Hiberno / utque rosae puro lacte natant foliae* (Prop. II,3,11), ... *at illi / conscia purpureus venit in ora pudor / ...aut sponso visa puella novo / quale rosae fulgent inter sua lilia mixtae* (Ovid. Am. II,5,34,36,37). Kod Maksimijana: *candida contempsisti, nisi quae suffusa rubore / vernarent propriis ora serenarosis* (89, 90).

„Arhitektonska figura“ u kojoj se izrečena misao pojačava usporedbom s građevinom, također je motiv koji Maksimijan preuzima iz rimske književnosti. Pronalazimo je kod Ovidija: *si tamen ipse vales, aliqua nos parte valemus / quippe mea est umeris fulta ruina tuis* (Trist. V,13,8), *te mea supposita velut irabe fulta ruina est* (Trist. I,6,5).⁴⁸ Kod Maksimijana: *non secus instantem cupiens fulcitur ruinam / diversis contra nititur obicibus / donec longa*

⁴⁵ Jean Biagio Conte, *Genres and Readers*, str. 43

⁴⁶ Richard Webster, *The Elegies of Maximianus*, str. 72

⁴⁷ Richard Webster, *The Elegies of Maximianus*, str. 70

⁴⁸ Richard Webster, *The Elegies of Maximianus*, str. 78

dies omni compage soluta / ipsum cum rebus subruat auxilium (171,172,173,174), *poena minor certam subito perferre ruinam / quod timeas grauius sustinuisse diu* (277,278).

Maksimijan slijedi elegijsku strukturu po pitanju mitologije koristeći mitološke motive Venere, Bakha, Lete, Tantara i Tartara, no oni zauzimaju mnogo manje dionice ako ih usporedimo s mitologijom unutar Propercijevih elegija. Ove mitološke motive možemo pronaći kod Propercija, Tibula i Ovidija. Primjerice: *summaque Lethaeus triverat ora liquor* (Prop. IV,7,10), *fallax Tantaleus corripere liquor* (Prop. IV,11,24), *ipsa Venus campos ducet in Elysios* (Tib. I,3,58). Često uz Veneru stoji njezin epitet *Cytheris*. Koristi ga primjerice Tibul: *exorata meis illum Cytherea Camenis* (III,13,3). Primijetili smo da se Maksimijan služi mitologijom kako bi opravdao i pojačao svoje tvrdnje. Primjerice, nakon što kaže da nije volio djevojke svijetle puti ako nisu bile rumene, opravdava to tvrdnjom- *hunc Venus ante alios sibi vindicat ipsa colorem / diligit et florem Cypris ubique suum* (91,92). Zatim, nakon što iznese da je bogatstvo besmisleno ako se ne možeš njime koristiti, takvu situaciju izjednačava s Tantalovom sudbinom- *non aliter sitiens vicinas Tantalus undas / captat et appositis abstinet ora cibis* (185,186). Zanimljiva je slika zmije koja čuva jabuke na stablu iz sto osamdeset devetog stiha jer podsjeća na poznatu sliku Adama, Eve i zmije iz Biblije. Isto tako, usporedba starosti s „tronogim i četveronogim stvorenjem“ sigurno ima svoje porijeklo iz Sfingine zagonetke u Sofoklovu *Edipu*.

Maksimijanov stil u elegiji

Možemo primijetiti da Maksimijan kroz cijelu elegiju koristi sinonime i riječi približnog značenja umjesto čistih termina. Primjerice:

finis	smrt
lux	život
funus	smrt
solstitium	ljetno
fretum	voda
gemitus	muka
titulus	slava
species	ljepota

Isti postupak pronalazimo i kod elegičara, primjerice Ovidije *lux* upotrebljava u značenju života- *non tibi nunc primum, lux mea, raptus ero* (Trist. III,3,52), a *funus* upotrebljava u značenju smrti- *culte mihi- quid enim status hic a funere differt?* (Ex. Pon. II,3,3).

Možemo primijetiti i čestu substantiviziranu upotrebu pridjeva u pluralu srednjeg roda.

<i>cetera multa placent</i>	(18)	mnogo drugih stvari se dopada
<i>quaecumque perpensa</i>	(31)	koje god misli
<i>multa sumere</i>	(42)	mnogo popiti
<i>cuncta vincere</i>	(44)	sve nadvladati
<i>cuncta tristia</i>	(52)	sve tuge
<i>singula quaesita</i>	(101)	pojedine priželjkivane stvari
<i>diversos diversa iuvant</i>	(103)	različite stvari se sviđaju različitim ljudima
<i>nubila serena sunt</i>	(148)	sve što je jasno meni je oblačno
<i>talia quis persuaserit</i>	(151)	tko bi uvjerio u to
<i>nulla adversa nocebant</i>	(157)	ništa štetno nije škodilo
<i>multa referens</i>	(201)	mnogo govoreći
<i>ortus cuncta suos repetunt</i>	(221)	svi istražuju svoje početke

Kao jednu od izrazitih karakteristika ove elegije možemo istaknuti i čestu upotrebu elipsa.

Zanimljivo je i to da su elipse najčešće u onim stihovima koji imaju funkciju poslovice.

Gotovo u svim slučajevima elipse nedostaje pomoćni glagol biti.

<i>lux gravis in luctu, rebus graetissima laetis</i>	(7)
<i>quin etiam virtus fulvo pretiosior auro</i>	(19)
<i>sed mihi dulce magis resolutio vivere collo</i>	(61)
<i>singula turpe seni quondam quaesita referre</i>	(101)
<i>dulce mori miseris, sed mors optata recedit</i>	(115)
<i>hunc hominem humana qui ratione caret</i>	(144)
<i>turpe seni vultus nitidi vestesque decorae</i>	(177)
<i>quin sine iamque ipsum vivere turpe seni</i>	(178)
<i>crimen amare iocos, crimen convivia, cantus</i>	(179)
<i>efficior custos rerum magis ipse mearum</i>	(187)
<i>morte mori melius, quam vitam ducere mortis</i>	(265)

improba naturae dicere iussa nefas	(268)
sed mihi venturos melius praevertere casus	(275)
poena minor certam subito perferre ruinam	(277)
felix qui meruit tranquillam ducere vitam	(289)
dura satis miseris memoratio prisca bonorum	(291)

Uz ove, navodimo i jedan primjer elipse osobne zamjenice *me*.

aut fecit laetus sumere multa dies	(42)
------------------------------------	------

Richard Webster u djelu „The Elegies of Maximianus“ navodi detaljno primjere na kojima se vidi očit utjecaj Horacija, Tibula, Katula, Vergilija, Lukana, Lukrecija i Ovidija na Maksimijana⁴⁹. Ipak, utjecaj Ovidija u ovoj elegiji je vidljiv na toliko mnogo mjesta da zaslužuje prikaz.

Ovidijevski početak stiha

Inter utrumque vola; ventos quoque, nate, timeto (Ars Amat. II,63)	Inter utrumque manens stat iuvenile decus (106)
Iam subeunt anni fragiles et inertior aetas (Trist. IV,8,3)	Iam subeunt morbi, subeunt discrimina mille (153)
Nil mihi cum pelago, me mea terra capit (Am. III,2,48)	Nil mihi cum superis : expleui munera vitae (231)
toruaque nescio quid forma minantis habet? (Ex Pont. II,8,22)	toruum nescio quid heu furiale vident (142)

Ovidijevski završetak stiha

Sed cur fallaris, cum sit nova grata voluptas ? (Ars. Amat. I,347)	nullus dulcis odor, nulla est iam grata voluptas (121)
fit minor et spatio carpitur ipsa suo (Ars	soluitur et vitio carpitur ipsa suo (166)

⁴⁹ Richard Webster, The Elegies of Maximianus

Amat. II,114)	
nec mihi, quae patior, dissimulare licet! (Her. IX,122)	nec mala tot vitae dissimulare licet? (176)
nec feritas animo, quae fuit ante, manet (Trist. IV,6,6)	non species eadem quae fuit ante manet (212)
Caesareos video vultus, velut ante videbam (Ex Pont. II,8,13)	horrent me pueri, nequeo velut ante videri (229)
et gravius iusto pallia pondus habent (Her. XX,170)	parua licet magnum pallia pondus habent (254)

Ovidijske sintagme i misli

fit cito per multas praeda petita manus (Am. I,8,92)	occubuit telis praeda petita meis (22)
non ego deserto iacuissem frigida lecto (Heroid. I,7)	permansi uiduo frigidus usque toro (76)
labitur occulte fallitque volubilis aetas (Amor. I,8,49)	cuncta trahit secum vertitque volubile tempus (109)
quam subeant animo meritorum oblivianostro (Trist. I,5,13)	en Lethea meamsubeuntoblivia mentem (123)
paruaque, ne dicam scribendi nulla voluptas (Ex Pont. IV,2,29)	carmina nulla cano: cantandi summa voluptas (127)
aspicis exsanguis chartam pallere colore? (Trist. III,1,55)	pallor et exsanguis funereusque color (134)
detineo studiis animum falloque dolores (Trist. V,7,39)	nec quicquid vitae fallere damna solet (164)
singula quid referam? nil non laudabile vidi (Amor. I,5,23)	singula turpe seni quondam quaesita referre (101)
Quo mihi fortuna e tantum? quo regna sineusu? (Am. III,7,49)	quid mihi divitiae , quarum si dempserisusum (181)

Maksimijanove poslovice

Lux gravis in luctu, rebus gratissima laetis, quodque omni peius funere, velle mori. (7,8)	Život je težak u tuzi, veoma ugodan u sreći, a željeti umrijeti gore je od svake smrti.
Heu senibus vitae portio quanta manet! (16)	O kako malen dio života preostaje starcima!
Quin etiam virtus fuluo pretiosior auro, per quam praeclarum plus micat ingenium. (19,20)	Jer, vrlina je dragocijenija od suhog zlata i putem nje još jače sjaji plemenita narav.
Augebat meritum dulcis mixtura bonorum, ut semper varium plus micat artis opus. (29, 30)	Ugodna mješavina talenata povećavala je vrijednost, budući da uvijek više sjaji raznoliko umjetničko djelo.
Quaecumque solent per se perpensa placere, alterno potius iuncta decore placent. (31, 32)	Bilo koje misli koje su same po sebi dobre, još su bolje ako su povezane nekom figurom.
Haut facile est animum tantis inflectere rebus, ut res oppositas mens ferat una duas. (45, 46)	Nije lako usmjeriti duh prema toliko stvari da istovremeno mora podnositi dvije suprotne.
Non res in vitium, sed male facta cadunt. (50)	Ne dovode okolnosti do pogrešaka, već loša djela.
Pauperiem modico contentus semper amavi et rerum dominus nil cupiendo fui. (53, 54)	Zadovoljan u umjerenosti, uvijek sam volio oskudicu i ne priželjkujući ništa bio sam gospodar svega.
Miseranda senectus, cui cedit quicquid vincere cuncta potest. (55, 56)	Jadna starosti, pred tobom uzmiče sve što je uspjevalo sve pobijediti.
Maior enim mediis gratia rebus inest. (82)	Veća se ljepota nalazi u umjerenim stvarima.
Carnis ad officium carnea membra placent. (86)	Puniji udovi fizički su privlačniji.
Diversos diversa iuvant. (103)	Svima se sviđaju drugačije stvari.

Non omnibus annis omnia conveniunt: res prius apta nocet. (103, 104)	Nisu za sva godišta prikladne iste stvari: ono što je prije bilo prikladno, sada je štetno.
Cuncta trahit secum vertitque volubile tempus. nec patitur certa currere quaeque via. (109, 110)	Prolazno vrijeme vuče za sobom sve i izokreće. Ne dopušta da išta hrli sigurnom stazom.
Nec mors humano subiacet arbitrio. (114)	Smrt nije podložna ljudskoj volji.
Dulce mori miseris, sed mors optata recedit: at cum tristis erit praecipitata venit. (115, 116)	Jadnicima je slatko umrijeti, a priželjkivana smrt uzmiče: kada nije priželjkivana, pre naglo stiže.
Nec credere possis hunc hominem humana qui ratione caret. (143, 144)	Ne možeš vjerovati da je ovaj bez ljudskog razuma čovjek.
Caligine caeca septum tartareo quis neget esse loco? (149, 150)	Zatvoren u zasljepljujućoj tami, tko bi zanijekao da nije u podzemnom svijetu?
Talia quis demens homini persuaserit auctor ut cupiat uoto turpior esse suo? (151, 152)	Koji bi luđak uspio uvjeriti čovjeka u to da svojevolumno poželi biti ružniji?
Esse libet saturum. (159)	Ugodno je biti sit.
Quae modo profuerat, contraria redditur esca: fastidita iacet, quae modo dulcis erat. (161, 162)	Ono što je nekoć bilo korisno, sada je štetna hrana: sada mi se gadi ono što mi je bilo ukusno.
Sola iacens natura manet, quae sponte per horas solvitur et vitio carpitur ipsa suo. (165, 166)	Ostala je samo priroda koja se svojevolumno s vremenom uništava i zbog vlastite manjkavosti propada.
Longa dies omni compage soluta ipsum cum rebus subruat auxilium. (173, 174)	Dugo vrijeme oslobodivši svaki sklop ruši potpurnje zajedno s građevinom.
Turpe seni vultus nitidi vestesque decorae quis sine iamque ipsum vivere turpe seni. (177, 178)	Starcu su mrska divna lica i ukrašena odjeća bez kojih mu je pak mrsko živjeti.

O miseri, quorum gaudia crimen habent! (180)	O jadni li ste, kojima je vlastita ugoda zločin.
Quid mihi divitiae, quarum si demperis usum? (181)	Što će mi bogatstvo ako mi oduzmeš služenje njime?
Quaerere quae nequeo, semper retinere laboro, et retinens semper nil tenuisse puto. (193, 194)	Nastojim dobiti ono što ne mogu i mučim se to zadržati, a pritom mislim da ništa nisam imao.
O sola fortes garrulitate senes! (204)	O starci, snažni samo u brbljavosti!
Prona senectus terram, qua genita est et reditura, videt. (217, 218)	Pogrbljena starost gleda zemlju koja ju je stvorila i kojoj će se vratiti.
Ortus cuncta suos repetunt matremque requirunt, et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil. (221, 222)	Svi istražuju svoje podrijetlo i traže svoju majku, i ono što je bilo prije ništa postaje ništa.
Quid miseros variis prodest extendere poenis? (233)	Kakva je korist jadnicima što produžuju svoje živote različitim kaznama?
Continuos gemitus aegra senectus habet. (246)	Boležljiva starost ima neprestane muke.
Cogor multaque, ne patiar deteriora, pati. (255, 256)	Prisiljen sam mnogo toga podnosti kako ne bih morao podnositi još gore stvari.
Omnia naturae soluuntur viscera nostrae, et tam praeclarum quam male nutat opus. (259, 260)	Cijela srž moje prirode se raspada i to divno djelo tako jadno propada.
Veniens onerata malis incurua senectus cedere ponderibus se docet ipsa suis. (261, 262)	Pogrbljena starost pristiže natovarena zlima i samu sebe poučava da ustukne pred svojim teretom.
Morte mori melius, quam vitam ducere mortis et sensus membris hic sepelire suis.	Bolje je umrijeti od smrti nego živjeti u smrti i pokopati osjećaje ovdje u svome tijelu.

(265, 266)	
Improba naturae dicere iussa nefas. (268)	Grijeħ je reći da su zakoni prirode loši.
Ipsa etiam veniens consumit saxa vetustas. (273)	Nadolazeća starost uništava čak i kamenje.
Nullum est quod non tempore cedat opus. (274)	Nema toga što s vremenom ne propada.
Poena minor certam subito perferre ruinam, quod timeas grauius sustinuisse diu. (277, 278)	Manja je kazna iznenada propasti nego bojati se da si dugo i teško izdržavao.
Felix qui meruit tranquillam ducere vitam et laeto stabiles claudere fine dies. (289, 290)	Sretan onaj tko je zaslužio da mirno živi i završiti svoje nepromjenjive dane u sreći.
Dura satis miseris memoratio prisca bonorum, et grauius summo culmine mersa ruit. (291, 292)	Jadnicima je dosta teško prisjećanje na nekadašnju sreću, i ono strmoglavljeno s visokog vrha, prebrzo propada.

Maksimijan u nastavi

Ovu elegiju bilo bi vrlo jednostavno uklopiti u nastavu i još k tome dosta korisno. Nakon što se učenici upoznaju s Tibulovim, Propercijevim i Ovidijevim opusom, putem ove elegije mogli bi vidjeti u kojem se smjeru razvila rimska ljubavna elegija u 6. st. n. e., a osim toga mogla bi poslužiti i kao evaluacija znanja koje su prethodno usvojili o rimskoj ljubavnoj elegiji.

Nakon što zajedno pročitamo i prevedemo elegiju, učenici bi mogli unutar elegije izdvojiti motive koje su već susreli u rimskoj književnosti: motiv živuće smrti, personifikacija starosti, arhitektonski motiv, motiv urne itd. Zatim možemo reći nešto općenito o motivu smrti u ljubavnoj elegiji te koji su elegičari uopće pisali o smrti. Treba ukazati da elegija ne slijedi rimsku ljubavnu elegiju po pitanju stalnih motiva: *servitium amoris*, *militia amoris*, *foedus aeternum*, *expulsus amator*, *domina*, itd. Zatim možemo zajedno provjeriti pravilnost metra i ukazati na „ojačano h“ i posljedice toga u pojedinim stihovima. Možemo vidjeti koje stilske figure učenici pronalaze unutar elegije i koliko su one važne za autorov stil. Učenicima svakako treba ukazati na poslovice koje su još jedan element koji ovu elegiju razlikuje od elegija drugih autora.

Na kraju možemo pokazati na konkretnim primjerima kako Maksimijan oponaša Ovidija u ovoj elegiji i na taj način zaključiti sat pokazujući da Maksimijan piše ovu elegiju oponašajući rimske autore koje je očigledno čitao i jako dobro poznavao.

Zaključak

Maksimijanova prva elegija nije reprezentativan primjer rimske ljubavne elegije ni po pitanju tematike ni po pitanju kompozicije. Premda nema uobičajene motive koje vežemo uz ovaj žanr u svojim klasičnim funkcijama, kao što su *domina*, *expulsus amator*, *servus amoris*, *foedus aeternum*, *militia amoris*, itd., neke od njih smo ipak pronašli u izmijenjenim odnosima. S obzirom na način na koji se protagonist obraća starosti, protumačili smo odnos između njega i starosti kao odnos između domine i ljubavnika (kojega samo ona uspijeva podčiniti⁵⁰). On je nesretan i jadan i želi se putem smrti toga osloboditi, što je drugačija vrsta molbe koju „ljubavnik“ traži od svoje „domine“.

U ovoj elegiji pronašli smo motive iz rimske književnosti koji upućuju na to da Maksimijan oponaša rimske autore i da jako dobro poznaje njihov opus, primjerice: život kao živuća smrt, prošlost kao bolje razdoblje u odnosu na sadašnjost, vrijeme koje uništava sve, motiv epitafa, personifikacija starosti, „arhitektonski motiv“ i motiv nepresušne fontane. Maksimijan po pitanju mitologije slijedi žanr te uvodi stalni mitološki postav: Venera, Bakho, Tantal, Leta i Tartar. Ipak, mitološke dionice kod Maksimijana neusporedivo su manje nego kod ljubavnih elegičara. U jednom dijelu elegije, u kojem se retrogradno opisuje protagonistova mladost, autor se poigrava s elegijskim motivima- suprotno od elegičara koji su svojevrijem prihvaćali (ljubavne) okove, protagonist je živio „slobodna vrata“ i krasile su ga osobine čije su vrijednosti izgubile na snazi u vrijeme kada pišu elegičari -1. st. pr. n. e (*pudicus*, *durus*, *casto pectore*). Ovo upućuje na to da autor poznaje konvencije rimske ljubavne elegije, no odbija ih se slijepo pridržavati.

Autorov stil rezultat je, između ostalog, učestalih elipsi (elidiranje pomoćnog glagola biti) te brojnih sinonima i riječi približnog značenja na mjestima na kojima bismo očekivali uobičajene termine kao što su *mors*, *vita*, *honor*, *pulchritudo*, itd. Česta je substantivirana upotreba pridjeva u pluralu srednjeg roda.

Maksimijan je od elegičara preuzeo brojne sintagme, početke i završetke stihova no u neusporedivo najvećoj mjeri u ovoj elegiji oponašao je Ovidija.

Ono po čemu se ova elegija razlikuje od svih ostalih rimskih ljubavnih elegija je upotreba poslovice koje imaju funkciju zaokruživanja i pojačavanja misli unutar elegije.

⁵⁰ tu me sola tibi subdis, miseranda senectus (Max. I,55)

Literatura

Braund; Susanna Morton, *Latin literature*, Routledge, 2002.

Conte; Gian Biagio, *Genres and Readers*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1994.

Ellis; Robert, *On the Elegies of Maximianus*, The American Journal of Philology, Vol. 5, No. 1, 1884.

Kittredge; George Lyman, *Chaucer and Maximianus*, The American Journal of Philology, Vol. 9, No. 1, 1888.

Miller; Paul Allen, *Latin Erotic Elegy, An anthology and reader*, Routledge, 2002.

Miller; Paul Allen, *Subjecting verses, Latin love elegy and the emergence of the real*, Princeton University Press, 2004.

Pareti; Luigi, *Stari svijet- od 500. pr. n. e. do nove ere*, Naprijed, 1967.

Raby; F. J. E., *A history of the Secular Latin Poetry in Middle Ages, Vol. 1*, Oxford, 1934.

Szövérfy; Joseph, *Maximianus a satirist?*, Harvard studies in Classical Philology, Vol. 72, 1968.

The Latin library, <http://www.thelatinlibrary.com/>

Uden; James, *The elegiac puella as a Virgin Martyr*, Boston University

Webster; Richard, *The Elegies of Maximianus*, The American Journal of Philology, Vol. 5, No. 1, 1884.

Wetherbee; Winthrop, *From Late Antiquity to the twelfth century, The Cambridge history of literary criticism, The Middle Ages, Vol. 2*, Cambridge University Press